

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/269874469>

New data on *Clerus mutillarius* Fabricius, 1775 (Coleoptera: Cleridae) from south Poland

Article · December 2014

CITATIONS

0

READS

200

2 authors:

[Bury Jaroslaw](#)

Private Medical Practice, Poland

50 PUBLICATIONS 31 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

[Mazepa Jacek](#)

8 PUBLICATIONS 1 CITATION

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Motyle dzienne Krymu (Hesperioidea & Papilionoidea) - Atlas rozmieszczenia i bionomii [View project](#)

Lepidoptera of SE Poland [View project](#)

Nowe dane o *Clerus mutillarius* FABRICIUS, 1775 (Coleoptera: Cleridae) w południowej Polsce

JAROSŁAW BURY¹, JACEK MAZEPA²

¹Markowa 1498, 37-120 Markowa, e-mail: jarekbury2@wp.pl
²oś. Kombatantów 19/3, 37-500 Jarosław, e-mail: mazesup1@gmail.com

ABSTRACT. New data on *Clerus mutillarius* FABRICIUS, 1775 (Coleoptera: Cleridae) from south Poland.

During the field research conducted in 2013 on the distribution of beetles in Upper Silesia the one locality of *Clerus mutillarius* FABRICIUS, 1775 near Katowice [CA56] was found. It is the only new record of this southern species discovered in Poland for over 100 years. Authors proposed to change the status of the species on the Red List of Threatened Animals in Poland from the EX? category (possibly extinct) to the CR category (critically endangered) and to cover this species the legal protection in Poland.

KEY WORDS: *Clerus mutillarius*, Cleridae, critically endangered species, new locality, faunistic research, Upper Silesia, Poland.

WSTĘP

Clerus mutillarius FABRICIUS, 1775 jest owadem z rodziny przekraskowatych - Cleridae LATREILLE, 1802, obejmującej ok. 4000 gatunków chrząszczy zasiedlających głównie tropikalne regiony świata (CORPORAAL 1950, MAZUR 1975, GERSTMEIER 1998, OPITZ 2002). W rejonach o klimacie umiarkowanym odnaleziono niewielką liczbę gatunków - odpowiednio w Nearktyce 241, w Palearktyce ok. 150, a w Europie 68, z których w Polsce dotychczas stwierdzono występowanie 23 gatunków (GERSTMEIER 1998, OPITZ 2002, MARSKE & IVIE 2003).

Clerus mutillarius jest jedynym przedstawicielem rodzaju *Clerus* GEOFFROY, 1762 stwierdzonym w Europie i w Polsce. Jest to gatunek o śródziemnomorskim typie rozszedlenia, notowany w krajach południowej i wschodniej Europy, od Portugalii i Hiszpanii po Rumunię, Ukrainę i południową Rosję (JAKOBSON 1911, RICHTER 1961, LÓPEZ *et al.* 2011, KURZELUK 2012), w krajach Afryki Północnej – w Maroku, Algierii i Tunezji oraz na wyspach Morza Śródziemnego – na Korsyce, Sardynii, Sycylii oraz Krecie (AUDISIO *et al.* 1995, GERSTMEIER 1998). W Turcji dotychczas nie potwierdzono jego występowania (KOÇAK 2014). W najcieplejszych obszarach południowej części Europy Środkowej - Niemcy, Austria, Polska, Czechy - stwierdza się jego izolowane, lokalne populacje (BURAKOWSKI *et al.* 1986, AUDISIO & GERSTMEIER 2013) (Ryc. 1.).

Dane pochodzące z Polski dotyczą jednak w zdecydowanej większości obserwacji sprzed przeszło stu lat - Pojezierze Mazurskie: Ostróda (LENTZ 1879); Nizina Wielkopolsko-Kujawska: Głogów (LETZNER 1871, LETZNER 1889, GERHARDT 1910); Dolny Śląsk (KELCH 1846, ROGER 1856, REITTER 1870, LETZNER 1871, LETZNER 1889, FEIN & HAASE 1881, HAASE 1885, GERHARDT 1910, HORION 1953); Górny Śląsk (KELCH 1846, ZEBE 1852, ROGER 1856, REITTER 1870, LETZNER 1871, LETZNER 1889, GERHARDT 1910); Prusy (ILLIGER 1798, STURM 1837, SIEBOLD 1847, BACH 1852, ZEBE 1852, LENTZ

1857, SCHILSKY 1888, ŁOMNICKI 1913); Prusy Wschodnie (SEIDLITZ 1889, JAKOBSON 1911); Śląsk (WEIGEL 1806, KUHN 1912, ŁOMNICKI 1913, HORION 1951).

W związku z brakiem współczesnych doniesień o występowaniu *Clerus mutillarius* na terenie Polski gatunek został przez część badaczy uznany za wymarły (MAZUR 1975), a przez innych umieszczony na Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce z kategorią EX? (prawdopodobnie wymarły) (PAWŁOWSKI *et al.* 2002).

Ryc 1. Przybliżony obszar występowania *Clerus mutillarius* FABRICIUS, 1775 w Zachodniej Palearktyce (wg. GERSTMEIER 1998 – zmienione).

Fig. 1. Approximate distribution range of *Clerus mutillarius* FABRICIUS, 1775 in the Western Palearctic Region (from GERSTMEIER 1998 – changed).

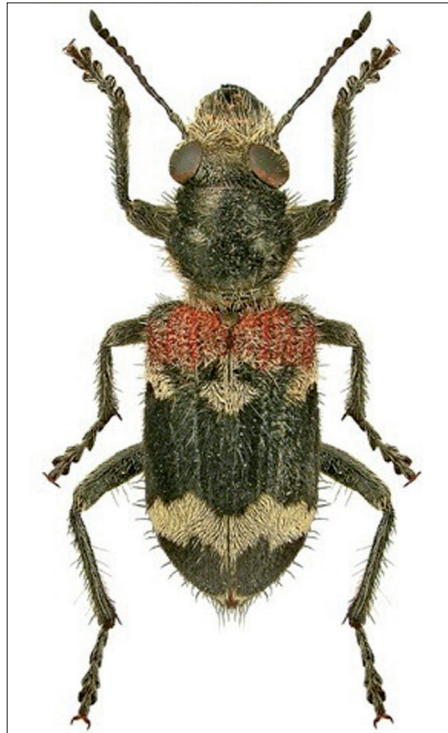
Osobniki dojrzałe *Clerus mutillarius* osiągają wielkość 8-15 mm. Mają czarną głowę, brunatne czułki, czarne, gęsto owłosione przedplecze, którego podstawa jest charakterystycznie białowłosa. Pokrywy są ubarwione kontrastowo – ich nasada jest czerwona, grubo punktowana, pozostałe części czarne, pokryte białymi włoskami, tworzącymi dwie, zmienne w swym układzie, przepaski. Sternity tułowia są czarne, a odwłok czerwony. Mimo osobniczej zmienności w ubarwieniu pokryw *Clerus mutillarius* ma unikalny wygląd i trudno go pomylić z innymi gatunkami krajowych owadów (Fig. 2).

W literaturze krajowej brak jest udokumentowanych danych na temat biologii *Clerus mutillarius*. Według danych dostępnych w literaturze europejskiej przekrąsek ten jest gatunkiem stenotypowym, zasiedlającym wyłącznie drzewostany z udziałem starych dębów, w których odbywa rozwój larwalny. Zarówno larwy jak i postaci dojrzałe są drapieżnikami - najczęściej spotykane są w towarzystwie chrząszcza *Bostrichus capucinus* (LINNAEUS, 1758) z rodziny Bostrichidae, uznawanego za szkodnika dębu, którego larwami i poczwarkami się żywią. Postacie dojrzałe *Clerus mutillarius*

w warunkach klimatycznych Środkowej Europy pojawiają się w maju i czerwcu. Cykl rozwojowy w warunkach krajowych zamyka się najprawdopodobniej w okresie jednego roku (WINKLER 1953).

Niniejsza praca ma na celu zaprezentowanie nowych danych o występowaniu *Clerus mutillarius* FABRICIUS, 1775 w Polsce, na tle przeglądu danych historycznych.

Górny Śląsk - Wyżyna Śląska - Wyżyna Katowicka / Pagóry Jaworznickie / Płaskowyż Rybnicki - Katowice-Kostuchna [CA56], gm. miejska, 10-13.06.2013, 1 ex. (Fig. 3 i 4) – obs. et fot. P. Niemiec. Obecność *Clerus mutillarius* stwierdzono w lesie sąsiadującym bezpośrednio z Kostuchną, dzielnicą Katowic. W ciągu kilku kolejnych dni obserwowano każdorazowo pojedynczego osobnika na silnie eksponowanych na światło słoneczne wałkach dębowych (średnica 7-15 cm). Nie ustalono, czy był to jeden osobnik, czy kilka (spotykane owady nie były znakowane). Wałki były pozostałością świeżego zrębu z 2013 roku (Fig. 5). W 2014 roku teren ten przekształcono w uprawę leśną (monokultura sosnowa). *Clerus mutillarius* każdorazowo spotykany był w towarzystwie pojedynczych osobników *Plagionotus arcuatus* (LINNAEUS, 1758), *Plagionotus detritus* (LINNAEUS, 1758), *Phymatodes testaceus* (LINNAEUS, 1758) i *Xylotrechus antilope* (SCHÖNHERR, 1817), gatunków z rodziny Cerambycidae. Obserwacje owada oraz stan siedliska udokumentowano fotograficznie.

Ryc. 2. Imago *Clerus mutillarius* FABRICIUS, 1775 (wg. BOROWIEC 2014).

Fig. 2. Imago of *Clerus mutillarius* FABRICIUS, 1775 (from BOROWIEC 2014).

Ryc. 3. *Clerus mutillarius* F., 1775 – imago na pniu dębu - stanowisko w ok. Katowic, 10.06.2013 (fot. P. Niemiec).

Fig. 3. *Clerus mutillarius* F., 1775 – imago on the trunk of the oak - Katowice, 10.06.2013 (photo P. Niemiec).

Ryc. 4. *Clerus mutillarius* F., 1775 – imago na pniu dębu, 10.06.2013 (fot. P. Niemiec).

Fig. 4. *Clerus mutillarius* F., 1775 – imago on the trunk of the oak, 10.06.2013 (photo P. Niemiec).

Ryc. 5. Stan siedliska *Clerus mutillarius* F., 1775 w ok. Katowic po przeprowadzonym wycięciu, 10.06.2013 (fot. P. Niemiec).

Fig. 5. Habitat of *Clerus mutillarius* F., 1775 in Katowice - status after the felling of trees, 10.06.2013 (photo P. Niemiec).

Informacje jakoby ostatnie stwierdzenie *Clerus mutillarius* na terenach dzisiejszej Polski miało miejsce w latach 50-tych ub. wieku na Dolnym Śląsku, w gminie Oława - skąd w 1951 roku została opisana forma barwna tego gatunku – ab. *dostáli* WINKLER, 1951 są błędne (BURAKOWSKI 1986, TYKARSKI *et al.* 2013). Aberracja została opisana na podstawie okazu - holotyp - złowionego w 1950 roku w Bratysławie na Słowacji przez J. DOSTÁLA, paratypy desygnowano m.in. spośród okazów muzealnych łowionych w ok. Oławy na Śląsku (Ohlau, Silesia) przez niemieckiego entomologa P. PIETSCH'a pod koniec XIX lub na początku XX w. (WINKLER 1951, HÁJEK & ŠVIHLA 2012).

Nowe znalezisko *Clerus mutillarius* na terenie Górnego Śląska jest więc pierwszą udokumentowaną obserwacją tego gatunku na terenie naszego kraju od ponad 100 lat (FEIN & HAASE 1881, HAASE 1885, LETZNER 1889, SEIDLITZ 1889, GERHARDT 1910, JAKOBSON 1911, KUHN 1912, ŁOMNICKI 1913). Obserwacja ta bez wątpienia świadczy o możliwości szerszego występowania tego południowego gatunku owada w Polsce i skłania do podjęcia dalszych badań terenowych, celem ustalenia jego obecnego zasięgu na ziemiach polskich.

Należy ponadto podkreślić, że w Polsce *Clerus mutillarius* nie jest objęty żadną formą ochrony. Ten skrajnie rzadko notowany gatunek umieszczony jest jedynie na *Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce* w kategorii EX? (prawdopodobnie wymarły) (PAWŁOWSKI *et al.* 2002, DZIENNIK USTAW 2004). Jako główną przyczynę wymierania gatunku w Polsce i krajach ościennych podnoszony jest postępujący zanik starych drzewostanów dębowych w wyniku nadmiernego wycięcia

i innych nieprawidłowości w prowadzeniu gospodarki leśnej (niewystarczająca ochrona siedlisk zbliżonych do naturalnych, wielkopowierzchniowe uprawy monokulturowe, usuwanie martwego drewna z lasu). Dla porównania w Niemczech *Clerus mutillarius* występuje na kilkunastu izolowanych stanowiskach, zlokalizowanych głównie w południowo-zachodniej części kraju i jest objęty ścisłą ochroną gatunkową. Warto również zaznaczyć, że obserwację w okolicy Katowic poczyniono w środowisku, w którym nie stwierdzono obecności starych dębów (pierśnica najstarszych drzew wynosiła 15-20 cm), co może być przyczynkiem do poznania szczegółów bionomii *Clerus mutillarius* w warunkach krajowych.

Autorzy wnoszą o zmianę statusu gatunku na *Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce* z kategorii EX? (prawdopodobnie wymarły) na kategorię CR (krytycznie zagrożony wyginięciem) oraz sugerują objęcie tego gatunku ochroną prawną.

PODZIĘKOWANIA

Autorzy dziękują Pawłowi Niemcowi za przekazanie informacji o obserwacji oraz dokumentacji fotograficznej, prof. Lechowi Borowcowi (Katedra Bioróżnorodności i Taksonomii Ewolucyjnej, Uniwersytet Wrocławski) za udostępnienie zdjęcia spreparowanego imago, Krzysztofowi Fiołkowi za wygenerowanie mapy rozmieszczenia oraz dr. Pawłowi Jałoszyńskiemu (Muzeum Przyrodnicze, Uniwersytet Wrocławski) oraz dr. Tomaszowi Olbrychtowi (Uniwersytet Rzeszowski) za pomoc w skompletowaniu niezbędnej literatury.

PIŚMIENNICTWO

- AUDISIO P., GERSTMEIER R.. 2013. Fauna Europaea: Coleoptera, Cleridae. Fauna Europaea. Version 2.6.2., accessed 12.10.2014. <http://www.faanueur.org>.
- AUDISIO P., GOBBI G., LIBERTI G., NARDI G. 1995. Coleoptera, Polyphaga IX (Bostrichoidea, Cleroidea, Lymexyloidea), In: MINELLI A., RUFFO S., LA POSTA S. (Eds), Checklist delle specie della fauna italiana, 54. Calderini, Bologna: 1–27.
- BACH M. 1852. Käferfauna für Nord- und Mitteldeutschland mit besonderer Rücksicht auf die preussischen Rheinlande. II. Band, 3. Lieferung. Coblenz: 6 nlb.+148 pp.
- BOROWIEC L. 2014. Iconographia Coleopterorum Poloniae. Chrząszcze Polski. Last modification 10 September 2014, accessed 15 October 2014. <http://www.colpolon.biol.uni.wroc.pl/index.htm>.
- BURAKOWSKI B., MROCKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1986. Chrząszcze Coleoptera, Dermestoida, Bostrichoidea, Cleroidea i Lymexyloidea, *Katalog Fauny Polski* 23(11): 1–243.
- CORPORAAL J.B. 1950. Cleridae. In: HINKS W. D. (Ed.). Coleoptera Catalogus Supplementa, pars 23 (edito secunda). W. Junk's-Gravenhage: 373 pp.
- DZIENNIK USTAW 2004, nr 220, poz. 2237 z dnia 2004-10-11. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną: 15570–15582.
- FEIN A., HAASE E. 1881. Beobachtungen über Fundorte und Fangzeiten einiger interessanteren oder selteneren schlesischen Käfer. *Zeitschrift für Entomologie*, Neue Folge. Breslau 8: 18–27.
- GERHARDT J. 1910. Verzeichnis der Käfer Schlesiens preussischen und österreichischen Anteils, geordnet nach dem *Catalogus coleopterorum Europae* vom Jahre 1906. Dritte, neubearbeitete Auflage, Berlin: xvi+ 431 pp.
- GERSTMEIER R. 1998. Checkered Beetles. Illustrated Key to Cleridae and Thanerocleridae of the Western Palaearctic. Margraf Verlag, Weikersheim: 242 pp. VIII pls.
- HAASE E. 1885. Bei Ohlau gefangene Käfer. *Zeitschrift für Entomologie*, Neue Folge. Breslau 10: xix [19].

- HÁJEK J., ŠVIHLA V. 2012. Catalogue of the type specimens of beetles (Coleoptera) deposited in the National Museum, Prague, Czech Republic. Trogossitidae, Cleridae, Prionoceridae, Melyridae, Dasytidae, Rhadalidae and Malachiidae. [Catalogue of type specimens in NMPC 6]. *Acta entomologica Musei Nationalis Pragae* 52(2): 603–654.
- HORION A. 1951. Verzeichnis der Käfer Mitteleuropas (Deutschland, Österreich, Tschechoslovakei) mit kurzen faunistischen Angaben. 1–2. Stuttgart: x+536 pp.
- HORION A. 1953. Faunistik der mitteleuropäischen Käfer. Band III : *Malacodermata, Sternoxia* (Elateridae bis Throscidae). *Entomologische Arbeiten aus dem Museum G. Frey Tutzing bei München*, München, Sonderband: xviii+340 pp.
- ILLIGER K. 1798. Verzeichniss der Käfer Preussens. Entworfen von Johann Gottlieb Kugelann Apotheker in Osterode. Halle: xiii+510 pp.
- JAKOBSON, G.G. 1911. Zhuki Rossii i Zapadnoj Evropy. Rukovodstvo k' opred'leniyu zhukov'. [The. Beetles of Russia and Western Europe]. Vyp. IX. S. Peterburg: 641–720.
- KELCH A. 1846. Grundlage zur Kenntniss der Käfer Oberschlesiens, insonders der Umgegend von Ratibor. In: Zu der öffentlichen Prüfung aller Classen des Königlichen Gymnasiums zu Ratibor den 4. und 7. April, und dem mit Entlassung der Abiturienten verbundenen Redeactus den 20. April laden ergebenst ein Director und Lehrer-Collegium. Ratibor: I-II+1–54 pp.
- KOČAK, A.Ö. 2014. List of the 23773 pterygot species in Turkey based upon the info-system of the Cesa. *Priamus* (Suppl.) 32: 1–876.
- KONDRACKI, J. 2002. Geografia regionalna Polski. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Warszawa, 444 pp.
- KUHNT P. 1912. Illustrierte Bestimmungs-Tabellen der Käfer Deutschlands. Ein Handbuch zum genauen und leichten Bestimmen aller in Deutschland vorkommenden Käfer. Lieferung 2-16. Stuttgart: 65–1138, 10350 ryc.
- KURZELUK D.K. 2012. The catalogue of checkered beetles (Insecta: Coleoptera: Cleridae) from the scientific collections of “Grigore Antipa” National Museum of Natural History of Bucharest. *Travaux du Muséum National d'Histoire Naturelle «Grigore Antipa»* 55(2): 221–228.
- LENTZ F.L. 1857. Neues Verzeichniss der Preussischen Käfer. Königsberg: 170 pp.
- LENTZ F.L. 1879. Catalog der Preussischen Käfer neu bearbeitet. *Beiträge zur Naturkunde Preussens*. Königsberg: 4, ii+ 64 pp.
- LETZNER K. 1871. Verzeichniss der Käfer Schlesiens. *Zeitschrift für Entomologie*, Neue Folge. Breslau 2: xxiv+328 pp.
- LETZNER K. 1889. Fortsetzung des Verzeichnisses der Käfer Schlesiens. *Zeitschrift für Entomologie*, Neue Folge. Breslau 14: 237–284.
- LÓPEZ S., GÓNZALEZ M., ITURRONDIBEITIA J.C., GOLDARAZENA A. 2011. First record of *Allonyx quadrimaculatus* (SCHALLER, 1783) and *Clerus mutillarius* FABRICIUS, 1775 (Coleoptera: Cleridae) from the Basque Country (Spain). *Boletín de la Sociedad Entomológica Aragonesa* (S.E.A.) 49: 333–334.
- ŁOMNICKI M.A. 1913. Wykaz chrząszczów czyli Tęgopokrywych (Coleoptera) ziem polskich. (*Catalogus coleopterorum Poloniae*). *Kosmos*, Lwów 38: 21–155.
- MARSKÉ K.A., IVIE M.A. 2003. Beetle fauna of the United States and Canada. *The Coleopterists Bulletin* 57: 495–503.
- MAZUR S. 1975. Przekraski – Cleridae. *Klucze do oznaczania owadów Polski* 19(53):1–20.
- OPITZ W. 2002. Cleridae LATREILLE 1804. In: ARNETT R.H., JR., THOMAS M.C., SKELLEY P.E., FRANK J.H. (Eds). American Beetles, Volume 2: Polyphaga: Scarabaeoidea through Curculionoidea. CRC Press, Boca Raton, USA: 267–280.
- PAWŁOWSKI J., KUBISZ D., MAZUR M. 2002. Coleoptera. In: GŁOWAĆSKI Z. (Ed.) Red list of threatened animals in Poland. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków: 88–110.
- RICHTER W.A. 1961. Zhuki-pestryaki (Coleoptera, Cleridae) fauny SSSR. *Trudy Vsesoiuznogo Entomologicheskogo Obshchestva*. Moskva 48: 63-128.
- REITTER E. 1870. Uebersicht der Käfer-Fauna von Mähren und Schlesien. *Verhandlungen des Naturforschenden Vereines in Brünn*. Brünn 8, 2: iii-viii+195 pp.
- ROGER J. 1856. Verzeichniss der bisher in Oberschlesien aufgefundenen Käferarten. *Zeitschrift für Entomologie*. Breslau 10: 1–132.
- SCHILSKY J. 1888. Systematisches Verzeichnis der Käfer Deutschlands mit besonderer Berücksichtigung ihrer geographischen Verbreitung. Zugleich ein Käfer-Verzeichnis der Mark Brandenburg. Berlin: vii, 159 pp.

- SEIDLITZ G. 1889. Fauna Transsylvanica. Die Käfer Siebenbürgens. III. und IV. Lieferung. Königsberg, xlii-xlviii+49–128 [Gattungen], 241–544.
- SIEBOLD C.Th.E.V. 1847. Beiträge zur Fauna der wirbellosen Thiere der Provinz Preussen. (Zehnter Beitrag). Die preussischen Käfer. *Neue Preussische Provinzial-Blätter*. Königsberg 3: 203–219, 350–367, 419–451.
- STURM J. 1837. Deutschlands Fauna in Abbildungen nach der Natur mit Beschreibungen. V. Abtheilung. Die Insecten. Eilftes Bändchen. Käfer. Nürnberg, 148: 228–243.
- TYKARSKI P., IWAN D., BOROWIEC L., WANAT M., 2013. Coleoptera Poloniae, Information System about Beetles of Poland, accessed 15 October 2014. <http://coleoptera.ksib.pl/index.php?id=cr&l=en>.
- WEIGEL J. A. V. 1806. Geographische, naturhistorische und technologische Beschreibung des souverainen Herzogthums Schlesien. Zehnter Theil. Verzeichniss der bisher entdeckten, in Schlesien lebenden Thiere. Berlin: xii+358 pp.
- WINKLER J. R. 1951. Několik poznámek o středoevropských pestrokrvečnicích. (Col., Malacodermata). *Časopis Československé Společnosti Entomologické*. Praha 48: 157–167.
- WINKLER J. R. 1953. Středoevropské druhy pestrokrvečníku a poznámky o jejich výskutu ve Středních Čechách. (Coleoptera, Cleridae). *Bohemia Centralis*. Praha 1: 409–511.
- ZEBE G. 1852. Synopsis der bisher in Deutschland aufgefundenen Coleoptera. *Entomologische Zeitung*. Stettin 13: 129–136, 161–176, 209–216, 241–256, 289–296, 329–336, 369–376, 409–416, 455–462.

Accepted: 10 December 2014; published: 19 December 2014

Licensed under a Creative Commons Attribution License <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl>